

MENTORYSTĖS REIKŠMĖ PRADEDANČIŲJŲ MUZIKOS MOKYTOJŲ PROFESINĖJE VEIKLOJE

Eglė Bušmaitė, Angelė Kavaliauskienė

Šiaulių universiteto Edukologijos institutas

E. p.: ougele4@gmail.com, angele.kavaliauskiene@su.lt

Įvadas

Pastaraisiais metais mūsų šalyje ypač susirūpinta pedagogų rengimo kokybe. Dažniausiai minimas pradedančių dirbti mokytojų nepakankamas profesinių praktinių gebėjimų lygis, adaptacijos mokykloje problemos, „realybės šokas“ pajutus didžiulį skirtumą tarp savo norų ir mokyklos realijų, pedagogo karjeros atsisakymas ir kt. (Kalvaitis, Tamošiūnas, Valiuškevičiūtė, 2007). Jau pirmaisiais darbo metais pedagogai patiria daug išbandymų ir sunkumų, dažnas nebūna jiems pasiruošęs (Fransson, Gustafsson, 2008). Studentai, pradėję dirbti pedagogo darbą, išsigąsta atsakomybės, kartais sunkiai adaptuojasi, nes iš pedagogo tikimasi didelių iššūkių. Kaip teigiama Lietuvos pedagogų rengimo koncepcijoje (2016), profesionalus pedagogas pasižymi gebėjimais „prisiimti atsakomybę už visą ugdymo procesą ir jo poveikį kiekvienam vaikui; sujungti moralinius, socialinius tikslus ir asmenines vertybes; dirbti su kolegomis bendradarbiaujančioje aplinkoje, kurios tikslas – teikti pagalbą, paramą, sprendžiant praktikoje kylančias problemas; nuolat kelti profesinę kvalifikaciją, atsižvelgiant į savo praktinę patirtį“ (Pedagogų rengimo koncepcija, 2016, p. 3). Tokią pagalbą daugelyje ugdymo įstaigų teikia mentoriai, t. y. asmenys, užsiimantys praktine pedagogine veikla ir LR švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka turintys teisę atlikti mentoriaus funkcijas (Pedagogų rengimo reglamentas, 2018). Kryptingas mentorystės proceso planavimas, tikslingas mentorystės kultūros ugdymo įstaigoje puoselėjimas ir dalyvavimas procese sudaro sąlygas ugdyti ne tik patyrusius, bet ir naujus pedagogus, kurie ateityje gali tapti mentoriais. Mentorystė mokymosi visą gyvenimą kontekste yra įgavusi naują prasmę, pasireiškia įvairiomis mentoriaus atliekamomis veiklos funkcijomis, kur viena svarbiausių – globėjiškas santykis, bendradarbiavimas bei ryšys su globotiniu. Tai abipusė veikla, kurios tikslas – „globotinio parengimas, įgalinimas prisiimti atsakomybę už mokymąsi ir tobulėjimą“ (Mačianskienė, Gedvilienė, Linkaitytė, Terešvičienė, 2004, p. 9).

Mentorystę nagrinėjančių autorių (Bianchini, Southerland, Johnston (2010) darbuose akcentuoja-

ma, jog pradedančiam dirbti pedagogui aktualu ne tik tobulėti kaip asmenybei, tobulinti savo profesinius gebėjimus, bet ir gerinti vaikų ugdymo praktiką: įgyvendinti švietimo reformų ar inovacijų idėjas, išvelgti problemas ir ieškoti sprendimų. Šiame kontekste iškyla svarbus tyrimo probleminis klausimas: *Su kokiais sunkumais ir problemomis susiduria pradedantysis muzikos mokytojas ir kaip galėtų padėti tas problemas spręsti mentorius, padedantis jaunam specialistui integruotis į profesinę darbo rinką?*

Tyrimo objektas – mentorystė pradedančiojo muzikos mokytojo profesinėje veikloje.

Tyrimo tikslas – atskleisti mentorystės reikšmę pradedančiųjų muzikos mokytojų profesinėje veikloje.

Tyrimo metodai: teorinės ir mokslinės literatūros analizė, kokybinis tyrimas panaudojant standartizuotą interviu.

Mentorystės pradedančiųjų muzikos mokytojų profesinėje veikloje teorinis aspektas

Pastaruoju metu įvairiuose darbo kolektyvuose, įsteigtuose labdaros fonduose ar ugdymo įstaigose vis dažniau kalbama apie mentorystę. Mentorystės sampratos apibrėžtis pateikia įvairūs autoriai. A. Skarbalienė (2015) teigia, kad mentorystė – procesas, kuris yra susijęs su patirtiniu mokymusi, formuojant globojamo asmens požiūrį į pedagoginį darbą, atsakomybę ir pareigas. S. Montvilaitė, N. Janulaitienė (2014), F. Shea (1999) ir kt. nurodo, kad mentorystė – įgūdžių tobulinimas, pagrįstas abipusiais santykiais tarp mažiau patyrusių ir turinčių aukštesnę kvalifikaciją pedagogų. Tačiau bendrąja prasme dauguma autorių pažymi, kad mentorystė nesiekia nurodyti teisingų sprendimų, jos tikslas – padėti nukreipti teisinga linkme. Tai palaikomasis ryšys tarp labiau patyrusio asmens, kuris dalijasi patirtimi, ir žmogaus, kuris siekia tobulėti ir turi noro augti profesinėje srityje. Asmuo auga kaip asmenybė: vystosi, mokosi, keičiasi stebėdamas jį supančią aplinką, lygindamas tai, ką mato ir suvokia.

Mentorystės procese labai svarbus kompetencijų plėtojimas, kurį lemia mentorystės programos ypa-

tybės. Jeigu mentorystės procesas trunka apie dvejus metus, mentoriui ir jo globotiniui yra lengviau plėtoti santykius, atsiranda tarpusavio supratimas. Kartais asmeniniai santykiai ir profesinis dialogas susiklosto anksti ir labai veiksmingai. Bet kartais asmeniniai santykiai susiklosto gerokai vėliau, jie plėtojami tik profesinio dialogo metu (Sweeny, 1996). Svarbu yra pažymėti tai, kad mentorystė turi teigiamų aspektų tiek pačiam globotiniui, tiek jį globojančiam specialistui. Jeigu yra geri santykiai tarp mentoriaus ir globojamo asmens, tada pradedantis dirbti pedagogas aiškiau supranta jam paskirtas užduotis, lengviau įsisavina jam teikiamą informaciją, greičiau įgyja jam reikiamų kompetencijų. Visa tai jam leidžia efektyviau spręsti įvairias iškilusias problemas ir lengviau integruotis į savo bendruomenę, tapti jos dalimi. „Dirbdamas klasėje mentorių turi demonstruoti susižavėjimą mokymu dalyku ir skatinti globotinio domėjimąsi ne tik dalyko mokymu, bet ir veiksmingu dėstymu, kūrybinę užduočių pateikimu, veiksmingomis klasės valdymo strategijomis, bendravimu su ugdytiniais ir kt.“ (Mentoriaus veikla ir kompetencijos, 2008, p. 45).

U. Onyemaechi ir N. Ikpeazu (2019) mentorystės teorijoje išskiria du pagrindinius mentorystės tipus – neformalųjį ir formalųjį. Neformalusis, dar kitaip vadinamas tradiciniu arba natūraliu, iliustruoja paprastąjį (savaiminį) mentorystės modelį. Formalusis tipas, dar vadinamas sisteminiu arba standartiniu, turi būti iš anksto suplanuotas įstaigos. Tiek viename, tiek kitame tipuose išskiriamos dvi pagalbos sritys: pirmoji, kai pradedančiam dirbti pedagogui padedama spręsti iškilusias dalykines problemas ir užduotis; antroji, kai sprendžiamos problemos, susijusios su emocine būseną ir psichologinės pagalbos teikimu.

Plėtojant mentorystę svarbu išryškinti pedagogo ir patyrusio pedagogo – mentoriaus, kuris vykdo profesinę globą, kompetencijų skirtumus. Kiekvieno pedagogo kompetencija – tai savita pedagogo raiška ugdymo veikloje, pagrįsta profesiniais, pedagoginiais ir asmeniniais jo gebėjimais. Mentoriaus kompetencijos grindžiamos ne tik profesiniais, pedagoginiais, asmeniniais, bet ir vadybiniais bei suaugusiųjų mokymo ir konsultavimo, administravimo gebėjimais (Mentoriaus veikla ir kompetencijos, 2008). Be to, mentoriui reikalingų kompetencijų identifikavimas yra gana komplikotas, nes sunku numatyti kompetencijas, kurios bus reikalingos konkrečiai studento globos praktikai.

Mentorystės reikšmę ir veiklą padeda suprasti mentorių rengimo programa. Mentorių programos koncepcija remiasi humanistinės pedagogikos nuostatomis, akcentuojant savirealizacijos idėją, kuria grindžiamas suaugusiojo žmogaus mokymasis kaip savirealizacijos siekis, t. y. maksimalus savo įgimtų

savybių atskleidimas ir išvystymas. Tai yra visiškas savęs realizavimas ir tapimas tuo, kuo asmuo turi ir gali tapti. Šiuo aspektu į mentorystę žvelgiama kaip į vieną reikšmingiausių mokytojo profesinės raidos etapų, kai mentorių ar labiau patyręs gali padėti mažiau patirties turinčiam ir, taip save realizuodamas, suteikti paramą pradedančiam pedagogui. Mentorystės filosofija grįsta požiūriu į mentoriavimo veiklą kaip į dialogu grįstą dviejų suaugusiųjų komunikacijos procesą, susidedantį iš tam tikrų etapų. Mokymasis kaip transakcija, t. y. aktyvus ir besivystantis procesas tarp mentoriaus ir besimokančiojo, yra traktuojamas kaip pagrindinis mentorystės santykių elementas (Mačianskienė ir kt., 2004).

Mentoriaus veikla yra tiesiogiai susijusi su praktine veikla. Tokia mintis dera su O. Monkevičienės ir A. Rauckienės (2010) teiginiu, kad mentorystės idėja yra pagrįsta teorijomis, akcentuojančiomis aktyvaus patirtinio profesinio mokymosi neakademine aplinkoje svarbą, socialinių ryšių ir sąveikos su labiau patyrusiais kolegomis veiksmingumą, pradedančiojo pedagogo veiklos kryptingumą užtikrinančių profesinio tobulėjimo tikslų kėlimą ir emocinę empatiją grindžiamą asmeninių ir profesinių gebėjimų plėtojimo kelią. Autorės, apibendrinamos įvairias teorijas, mentorystę grindžia kontekstinio mokymosi, socialinės sąveikos (mokymasis bendradarbiaujant), socialinių-kultūrinių perspektyvų ir patirtinio mokymosi idėjomis. Taigi mentorystė yra tiesiogiai susijusi su patirtiniu mokymusi, o norint ją įgyvendinti rengiant mokytojus reikalinga pedagoginė praktika ir (ar) pedagoginės stažuotės.

Apibendrinant galima teigti, kad mentoriaus veikla yra įvairialypė, jam reikalingas platus kompetencijų, žinių, vertybių, asmeninių savybių ir gebėjimų spektras. Mentoriaus kompetencijos grindžiamos ne tik profesiniais, pedagoginiais, asmeniniais, bet ir vadybiniais, suaugusiųjų mokymo ir konsultavimo bei administravimo gebėjimais.

Tyrimo metodika ir organizavimas

Siekiant kuo išsamiau atskleisti mentorystės svarbą pradedančiam muzikos mokytojui, buvo atliktas kokybinis tyrimas, panaudojant standartizuotą *interview* metodą*. Tyrime dalyvavo 8 pradedantieji muzikos pedagogai, kurių darbo patirtis yra 1–2 metai ugdant įvairių amžiaus tarpsnių vaikus. Atliekant tyrimą buvo remtasi K. Kardelio (2002) rekomendacijomis, planuojant kokybinio tyrimo organizavimo seką: tiriamųjų atranka; atrankos kriterijai; standartizuotas *interview*, rezultatų sisteminimas į kategorijas ir subkategorijas; interpretacinė analizė.

* Šiame straipsnyje pateikta dalis reikšmingesnių atlikto empirinio tyrimo rezultatų.

Pradedančiųjų muzikos pedagogų požiūrio į mentorystę raiška: kokybinio tyrimo rezultatai

Tyrimo pradžioje buvo siekta išsiaiškinti, ar pradedantieji muzikos pedagogai lengvai įsilieja į profesinę veiklą, ar yra adaptacijos laikotarpis. Juk nuo to didele dalimi priklauso, ar reikalinga jiems pagalba, kurią gali teikti mentorius. Respondentams

buvo pateiktas klausimas apie tai, kaip jie vertina pedagoginės veiklos pradžią. Interviu metu informantai pateikė šio laikotarpio vertinimą. 1 lentelėje pateiktas teiginių grupavimas. Išskirta 1 kategorija „Adaptacijos laikotarpis“ ir ją papildančios 2 subkategorijos: „Veiksniai, lemiantys adaptacijos laikotarpį“ ir „Adaptacijos trukmė“.

1 lentelė. *Adaptacijos laikotarpis* (N=8)

Kategorija	Subkategorija	Subkategoriją iliustruojantys teiginiai
Adaptacijos laikotarpis	Veiksniai, lemiantys adaptacijos laikotarpį	<i>Labai daug įtakos daro aplinka (kolegos ir administracija)...</i> (N-3) <i>Žmogus, kuris yra jautresnis, ramesnis, tylesnis, bus sunkiau, nes vaikus galima papirkti savo charizma.</i> (N-5) <i>Labai daug priklauso nuo paties pastangų...</i> (N-1) <i>Reikia pasitikėti savimi, tada bus lengviau...</i> (N-2) <i>Svarbu sudaryti gerą pirmą išpūdį, užsirekomenduoti. Tada bus paprasčiau...</i> (N-6)
	Adaptacijos trukmė	<i>Manau, pradedančiojo mokytojo adaptacija trunka apie 2 metus.</i> (N-3) <i>Manau, pradedančiojo mokytojo adaptacija trunka apie 2–3 metus.</i> (N-4) <i>Būna įvairiai, priklausomai į kokią ugdymo įstaigą patenki...</i> (N-1) <i>Daug priklauso nuo to, į kokią mokyklą patenki.</i> (N-2) <i>Turbūt apie metus.</i> (N-5) <i>Sunkiausias pirmas pusmetis...</i> (N-6)

Analizuojant gautus informantų atsakymus matyti, kad pradedančiojo muzikos pedagogo adaptacijos laikotarpis trunka labai įvairiai – nuo 0,5 iki 3 metų. Šio laikotarpio trukmę gali lemti įvairūs veiksniai. Labiausiai išskiriama aplinka (kolegos, administracija, bendruomenė, ugdymo įstaiga) ir asmeninės savybės (pasitikėjimas savimi, optimizmas, motyvacija ir pan.). Yra manoma, kad nedrąšiam bus sunkiau adaptuotis aplinkoje. Taip pat pažymima, kad mokytojo charizma gali padėti bendraujant su vaikais, o kai vaikai gerbia mokytoją, jis gali lengviau vadovauti ugdymo procesui. Mokytojų teigimu, jei-gu mokyklos bendruomenė draugiškai priima pradedantįjį muzikos pedagogą, tai ir adaptacijos laikotarpis yra trumpesnis: *Manau pradedančiojo mokytojo adaptacija trunka apie 2 metus. Bet labai daug įtakos daro aplinka (kolegos ir administracija). Jei ji draugiškai priima, geba viską paaiškinti ir suprasti, kad pradedančiajam pedagogui viskas yra nauja ir prie visko reikia priprasti, yra lengviau adaptuotis* (N-3). Kai kas iš respondentų mano, kad labai svarbus yra

pirmas išpūdis: *Svarbu sudaryti gerą pirmą išpūdį, užsirekomenduoti. Tada bus paprasčiau* (N-6). Juk daug problemų kyla dėl nepasitikėjimo savo jėgomis, baimės suklysti, patirties trūkumo. Kaip teigia vienas respondentas, sunkiausia yra pati pradžia: *„Sunkiausias pirmas pusmetis...“* (N-6), o toliau adaptacijos sėkmė ir laikas siejami su ugdymo įstaiga, joje esančiu mikroklimatu, į kurį patenka pradedantysis muzikos pedagogas. Galima teigti, kad adaptacijos laikotarpio trukmė daugiausiai priklauso nuo mokyklos bendruomenės geranoriškumo priimant jauną specialistą ir pradedančiojo pedagogo asmeninių savybių.

Kitas atviras klausimas buvo skirtas siekiant išsiaiškinti sunkumus, kurie kyla pradedančiajam pedagogui jo profesinėje veikloje. 2 lentelėje pagal respondentų pateiktus atsakymus išskirta kategorija „Sunkumai, su kuriais susiduria pradedantysis muzikos pedagogas“, ir 5 subkategorijos, apibūdinančios respondentų nuomonę apie profesinėje veikloje išylančius sunkumus.

2 lentelė. *Sunkumai, su kuriais susiduria pradedantysis muzikos pedagogas (N=8)*

Kategorija	Subkategorijos	Subkategoriją iliustruojantys teiginiai
Sunkumai, su kuriais susiduria pradedantysis muzikos pedagogas	Drausmė klasėje	<i>Sunkumų buvo daug. Pirmiausia, su drausme. (N-5)</i> <i>O kas liečia mokinių mokymą, tai turėjau dar padirbėti su mokinių drausme. (N-2)</i> <i>Nežinodavau, ką daryti, kai klasėje kildavo paauglių juokas. (N-7)</i> <i>Sunku kartais būna išlaikyti klasės dėmesį. (N-8)</i>
	Kolegų požiūris į jauną specialistą	<i>Neigiamas kolegų požiūris į jaunus specialistus. (N-8)</i> <i>O dar tik atėjus dirbti, nebuvo taip, kad visi bėgtų padėti, labiau viskas atrodė taip, kad nu va, atėjo naujas žmogus, dabar pažiūrėsim, kiek tu gali, na parodyk, ką gero moki... Tokie žvilgsniai ir akys atrodė pas kolegas. (N-2)</i> <i>Niekas neskubėjo pasisiūlyti padėti, bet jei ko paklausdavau, atsakydavo. (N-5)</i>
	Bendravimas ir bendradarbiavimas su ugdytiniais	<i>Sunkiausia buvo pažinti vaikus, nes jie iškart neatsiskleidė. (N-6)</i> <i>Buvo itin sunku prieiti prie vaiko, pažinti jį ir, visų svarbiausia, išmokyti pagrindinių muzikos dalykų. (N-5)</i> <i>Nežinodavau, ką galvoja paaugliai. Jie nenorėdavo atvirai papasakoti. (N-8)</i>
	Patirties trūkumas	<i>Patirties trūkumas vienokiais ar kitokiais atvejais. (N-7)</i> <i>Praktikos stoka ir informacijos ieškojimas. (N-8)</i> <i>Po pamokos galvodavau: galėjau padaryti kitaip, arba reikėjo pasielgti kitaip... (N-1)</i> <i>Susiplanuoji pamokos laiką, o kai reikia – nieko nespėji. (N-3)</i> <i>Kartais viską per pamoką padarai, ką buvai pasiruošęs, o laiko dar lieka. Tada turi kažką sugalvoti, kaip užimti vaikus. (N-5)</i>
	Emocinis išgyvenimas	<i>Susidūriau su stresu. (N-4)</i> <i>Darbo pradžioje susidūriau pirmiausia su savo emocijomis, nes buvau labai pasimetusi. (N-3)</i> <i>Negebėjau patenkinti savo psichologinių, didaktinių bei socialinių poreikių naujoje aplinkoje. (N-1)</i> <i>Visko bijojau. (N-8)</i>

Iš 2 lentelėje pateiktų rezultatų matyti, kad pradedantysis muzikos mokytojas patiria įvairių profesinių sunkumų. Respondentų nuomone, vienas iš patiriamų sunkumų yra drausmė klasėje. Iliustruoti teiginiai rodo, kad pradedantysis muzikos pedagogas turi ne tik turėti žinių apie muzikinį ugdymą, bet ir nustatyti taisykles, kurios padeda spręsti klasės drausmės problemas. Ypač drausmės problemų kyla dirbant su paaugliais. Šio amžiaus tarpsnio mokinių veiklos organizavimas pamokoje yra iššūkis ir didelę patirtį turintiems pedagogams. Kitas probleminis aspektas yra kolegų požiūris į pradedantįjį dirbti muzikos pedagogą. Informantų teigimu, kolegų ugdymo įstaigoje pirmiausia vertina pradedančiojo pedagogo profesionalumą, o pradedantieji pedagogai tikisi iš kolegų patarimo ir pasisiūlymo padėti. Apklaustieji teigia, kad labai svarbus yra mokytojo bendravimas ir bendradarbiavimas su vaikais, jų pažinimas. Pradedančiajam muzikos pedagogui dėl praktinės veiklos trūkumo yra sunku pažinti ugdymus vaikus, sunku pradėti bendrauti su jais. Kartais jų elgesys priverčia jaunąjį pedagogą pasijusti nejaukiai: *Nežinoda-*

vau, ką daryti, kai klasėje kildavo paauglių juokas (N-7). Respondentai pastebi, kad pradėdami dirbti jaučia patirties trūkumą, kuris turi įtakos profesinei veiklai, taip pat praktinio patyrimo trūkumas ir informacijos ieškojimas apsunkina darbo eigą. 2 lentelėje pateikti rezultatai taip pat rodo, kad mokytojai susiduria su psichologinėmis problemomis: *Susidūriau su stresu (N-4)*; *Darbo pradžioje susidūriau pirmiausia su savo emocijomis, nes buvau labai pasimetusi (N-3)*; *Visko bijojau (N-8)*. Šie teiginiai leidžia manyti, kad pradedantiesiems muzikos mokytojams ypač reikalinga psichologo pagalba. Apibendrinant gautus rezultatus galima teigti, kad pradedantysis muzikos pedagogas patiria tiek dalykinių, tiek emocinių sunkumų.

Kitas atviras klausimas buvo pateiktas norint išsiaiškinti, kokios pradedantiesiems pedagogams pagalbos reikia. Pagal respondentų atsakymus buvo išskirtos 3 subkategorijos: „Pedagogas, teikiantis profesinę pagalbą“, „Žinios apie ugdytinių mokymosi lygį“ ir „Mokyklos bendruomenės įsitraukimas“ (žr. 3 lentelę).

3 lentelė. *Pagalbos poreikis pradedančiajam muzikos pedagogui* (N=8)

Kategorija	Subkategorija	Subkategoriją iliustruojantys teiginiai
Pagalbos poreikis pradedančiajam muzikos pedagogui	Pedagogas, teikiantis profesinę pagalbą	<i>Manau, reikalinga pagalba iš mokyklos mokytojo, kuris turi ilgametę patirtį.</i> (N-1) <i>Muzikos mokytojui tik pradėjus dirbti, kad būtų padedantis pedagogas tos pačios specialybės (dirbantis muzikos mokytojas).</i> (N-2) <i>Jei yra galimybė (turėtų būti galimybė), skirti mokytoją, kuris jį kuruoja ir jam viską paaiškina.</i> (N-3) <i>Darbe dažnai iškyla klausimų ir gerai, jei yra pedagogas, kuris gali į juos atsakyti.</i> (N-7) <i>Manau, trukdo tik tai, kad jeigu mentorius nėra tos pačios specialybės pedagogas, sunku suprasti vienas kitą.</i> (N-5)
	Žinios apie ugdytinių mokymosi lygį	<i>Reikalinga suteikti pedagogui žinių apie ugdytinių lygį.</i> (N-4) <i>Supažindinimas su ugdytiniais, ugdymo ypatumais, kitomis subtilybėmis.</i> (N-6)
	Mokyklos bendruomenės įsitraukimas	<i>Reikalingas palaikymas iš mokyklos kolegų ir administracijos.</i> (N-3) <i>Mokyklos bendruomenė turi skatinti naują pedagogą naujiems iššūkiams, palaikyti, drąsinti, supažindinti su taisyklėmis ir mokiniais. Neleisti pasiklysti sistemoje, aprodyti, kas, kaip, ir svarbiausia, leisti klysti.</i> (N-5)

3 lentelėje pateikti mokytojų atsakymai atskleidė, kad pradedančiajam muzikos pedagogui labiausiai reikalinga pagalba išryškėja trijose kryptyse – profesinėje (pedagoginėje ir dalykinėje), ugdytinių pažinimo ir ugdymo įstaigos aktyvaus įsitraukimo. Respondentų teigimu, pradedantysis muzikos pedagogas turi būti supažindintas su ugdytiniais, jų mokymosi pasiekimais ir kitais ypatumais. Ši pagalba aktualesnė būtų iš mokytojo, kuris dirba toje pačioje mokykloje ir turi ilgametę patirtį pedagoginėje veikloje. Informantai pažymi, kad kokybiškam bendradarbiavimui su mentoriumi trukdo skirtingos profesinės kryptys: *Manau trukdo tik tai, kad jeigu mentorius nėra tos pačios specialybės pedagogas, sunku suprasti vienas kitą* (N-5); *Muzikos mokytojui tik pradėjus dirbti, kad būtų padedantis pedagogas tos pačios specialybės (dirbantis muzikos mokytojas)* (N-2). Spręsti profesines problemas yra lengviau, kai gerai pažįsti aplinką ir bendradarbiauji su kitais mokytojais. Pedago-

gas turėtų jausti pasitenkinimą savo profesine veikla, nes kitu atveju atsiranda didelis pavojus, kad laikui einant pedagogas praras motyvaciją siekti gerų darbo rezultatų (Shen ir kt., 2012). Respondentai akcentuoja, kad mokyklos bendruomenė turi skatinti, palaikyti ir noriai bendradarbiauti: *Bendruomenė turi visapusiškai palaikyti ir sukurti tinkamą aplinką augti, kaip asmenybei* (N-5); *Reikalingas palaikymas iš mokyklos kolegų ir administracijos* (N-3).

Pradedančiųjų muzikos pedagogų patirties perėmimo, bendradarbiavimo ir sėkmingo įsiliejimo į pedagoginį procesą kelyje didelę reikšmę turi mentoriaus asmeninės savybės. Todėl respondentų buvo pasiteirauta, kokios mentoriaus asmeninės savybės turi įtakos pradedančiojo muzikos pedagogo formavimuisi.

Iš gautų atsakymų buvo sudaryta kategorija „Mentoriaus asmeninių savybių įtaka mentorystei“ ir išskirtos 2 subkategorijos (žr. 4 lentelę).

4 lentelė. *Mentoriaus asmeninių savybių įtaka mentorystei* (N=8)

Kategorija	Subkategorija	Iliustruojantys teiginiai
Mentoriaus asmeninių savybių įtaka mentorystei	Teigiamos asmeninės savybės	<i>Padedama savotiškas reiklumas, nuoširdumas, kritinis mąstymas, rūpestingumas, nuolankumas, kad mokėtų nuoširdžiai patarti, nebijotų atskleisti jaunam pedagogui daromų klaidų. Nebijotų užstoti, patarti, užjausti ir palaikyti sunkiomis akimirkomis.</i> (N-5) <i>Būtinai komunikabilumas, lojalumas, atvirumas.</i> (N-6) <i>Motyvacija, komunikabilumas, bendravimas-bendradarbiavimas, atsakingumas, pozityvumas, tolerancija.</i> (N-7)
	Neigiamos asmeninės savybės	<i>Siauras požiūris į ugdymą, naujovių ugdyme ignoravimas.</i> (N-6) <i>Nemokėjimas prisitaikyti prie naujovių.</i> (N-8) <i>Tingumas, per didelis pasitikėjimas savimi, neatsakingumas, savanaudiškumas.</i> (N-7) <i>Manau, kad labai trukdo besąlygiškas savo nuomonės kišimas.</i> (N-4)

4 lentelėje pateikti pradedančiųjų mokytojų komentarai atskleidė, kad didžiausią įtaką turi teigiamos mentoriaus savybės, tokios kaip bendravimas ir bendradarbiavimas, motyvacija, pozityvumas, lojalumas bei atsakingumas. Pradedantieji pedagogai tikisi iš mentoriaus patarimo, supratimo, užuojautos ir palaikymo sunkesniais momentais. Respondentų teigimu, yra svarbu, kad mentorius taptų pavyzdžiu ir padėtų integruotis į profesinę darbo aplinką: *Padėti pradedančiajam pedagogui susidoroti su kylančiais sunkumais, rodyti pavyzdį, kaip reikia ugdyti vaiką, supažindinti su darbo subtilybėmis* (N-6). Mentorius turi pasižymėti mokėjimu perteikti savo žinias, motyvavimu ir palaikymu (Mentoriaus veikla ir kompetencijos, 2007). Taip pat išskirtas ir kitas svarbus aspektas – adaptacijos laikotarpiu pagalba integruojantis į profesinio darbo aplinką: *Mentorius turi padėti pradedančiajam pedagogui adaptuotis profesinėje veikloje* (N-4). Respondentai išskyrė ir neigiamas mentoriaus savybes, kurios trukdytų sėkmingai pradedančiojo muzikos pedagogo integracijai. Iš tokių savybių buvo nurodytos tingumas, per didelis pasitikėjimas savimi, pradedančiojo pedagogo nuvertinimas ir savanaudiškumas. Vienas iš informantų akcentavo, kad labai trukdo besąlygiškas *savo nuomonės kišimas*. Analizuojant tyrimo rezultatus, matyti, kad pradedantieji dirbti muzikos mokytojai akcentuoja, jog yra nepriimtina, kai paskirtas mentorius nesidomi ugdymo naujovėmis ir neturi plataus požiūrio į muzikinį ugdymą.

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, kad daugelis pradedančiųjų pedagogų profesinės veiklos pradžioje išgyvena adaptacijos laikotarpį. Per jį susiduria su klasės drausmės, bendravimo ir bendradarbiavimo su ugdytiniais, kolegų nepalaikymo bei psichologinėmis problemomis. Labiausiai pradedančiajam muzikos pedagogui reikalinga pagalba yra trijose kryptyse – profesinėje, ugdytinių pažinimo ir ugdymo įstaigos aktyvaus įsitraukimo. Šias problemas galėtų padėti spręsti patyręs pedagogas – mentorius. Jis turėtų pasižymėti tokiomis asmeninėmis savybėmis, kurios skatintų jaunąjį pedagogą tobulėti ir labiau pasitikėti savimi.

Išvados

1. Mentorystė yra apibrėžiama kaip bendradarbiavimas, paremtas iš anksto sudarytu planu, kuris patenkina asmenybės augimo poreikius. Tai procesas, kuris yra susijęs su patirtiniu mokymusi ir kuriame formuojamas globojamo asmens požiūris į pedagoginį darbą, atsakomybę ir pareigas. Mentorius yra labiau patyręs pedagogas, pertei-

kiantis savo patirtį pradedančiam profesinę veiklą globotiniui. Jo kompetencijos grindžiamos ne tik profesiniais, pedagoginiais, asmeniniais, bet ir vadybiniais, suaugusiųjų mokymo ir konsultavimo bei administravimo gebėjimais.

2. Tyrimas atskleidė, kad daugelis pradedančiųjų muzikos pedagogų susiduria su adaptacijos laikotarpiu, kuris trunka nuo 0,5 iki 3 metų. Šio laikotarpio trukmė daugiausia priklauso nuo mokyklos bendruomenės geranoriškumo ir pradedančiojo pedagogo profesinių gebėjimų bei asmeninių savybių. Adaptacijos laikotarpiu kylančias įvairias profesines problemas – praktinės patirties trūkumą, nepakankamą drausmę klasėje, nedraugišką kolegų požiūrį, neigiamus emocinius išgyvenimus – iš dalies galėtų padėti spręsti skirtas patyręs pedagogas – mentorius. Jis turėtų ne tik pažinti mokinių ugdymo ypatumus, bet ir mokyklos kultūrą, noriai bendrauti ir bendradarbiauti, pasitikėti jaunuoju specialistu, būti pavyzdžiu ir motyvuojančia asmenybe.
3. Pradedančiajam muzikos pedagogui labiausiai reikalinga pagalba yra trijose kryptyse: profesinėje (pedagoginėje ir dalykinėje), ugdytinių pažinimo ir aktyvaus ugdymo įstaigos įsitraukimo. Pagalba pirmoje ir antroje kryptyse aktualesnė būtų iš mokytojo (mentoriaus), kuris yra tos pačios srities specialistas, dirba toje pačioje mokykloje ir turi ilgametę patirtį pedagoginėje veikloje.
4. Sėkmingai pradedančiųjų muzikos pedagogų profesinei veiklai didžiausią įtaką turi teigiamos mentoriaus savybės, tokios kaip bendravimas ir bendradarbiavimas, motyvacija, pozityvumas, lojalumas bei atsakingumas. Pradedantieji pedagogai tikisi iš mentoriaus patarimo, supratimo, užuojautos ir palaikymo.

Literatūra

1. Bianchini, J. A., Southerland, S., & Windschitl, M. (2010). Educative mentoring: Promoting reform-based science teaching through mentoring relationships. *Science Education*, 94 (6), 1049–1071. Prieiga per internetą: <https://doi.org/10.1002/sce.20393>.
2. Fransson, G., & Gustafsson, C. (2008). Newly Qualified Teachers in Northern Europe. *Development*, Vol. 4.
3. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas.
4. Kalvaitis, A., Tamošiūnas, T., Valiuškevičiūtė, A. (2007). *Pedagogus rengiančių aukštųjų mokyklų pasirengimas kaitai*. Vilnius–Kaunas: Mokytojų kompetencijos centras.
5. Mačianskienė, N., Gedvilienė, G., Linkaitytė, G., Tereševičienė, M. *Suaugusiųjų mokymasis. Mentoriavimas*. Kaunas, 2004.

6. Mentorius veikla ir kompetencijos. Mentorius rengimo vadovėlis. Kaunas, 2008.
7. Monkevičienė, O., Rauckienė, A. (2010). Pedagogų rengimo kokybės tobulinimas Lietuvos aukštosiose mokyklose: mentorystės institucijos kūrimas, *Mokytojų ugdymas: mokslo darbai*, 14(1), p. 12–25.
8. Montvilaitė, S., Janulaitienė, N. (2014). Mentorius veikla ugdymo institucijoje. *Ugdymo veiksniai moky-mo(si) kontekste globalizacijos sąlygomis: mokslinių straipsnių rinkinys* (p. 222–235). Prieiga per internetą: <http://www.lka.lt/download/24360>.
9. Onyemacchi, U., Ikpeazu, N. (2019). Effect of Mentoring Practice on employee's Performance: A Case Study of Abia State University Uturu, Nigeria. *International Journal of Management Sciences and Business Research*, 8 (2), 44–52. Prieiga per internetą: https://www.researchgate.net/publication/331986249_Effect_of_Mentoring_Practice_on_employee's_Performance_A_Case_Study_of_Abia_State.
10. Pedagogų rengimo reglamentas (2018) [žiūrėta 2019-12-08]. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/PRR%202018-05-29%20%20patvirtintas.pdf>.
11. Pedagogų rengimo koncepcija (2016) [žiūrėta 2019-12-08]. Prieiga per internetą: <https://www.smm.lt/uploads/documents/Pedagogams/PEDAGOGŲ%20RENGIMO%20KONCEPCIJA-LEU-VDU.pdf>.
12. Shea, G. F. (1999). *Making the Most of Being Mentored, How to Grow From a Mentoring Partnership*. Boston, MA: Thomson Course Technology.
13. Skarbalienė, A. (2015). Praktikos mentorių lyderystės kompetencijų ir mentorius funkcijų įtaka plėtojant studentų lyderystės kompetencijas. *Andragogika*, 1 (6), 40–57. DOI: <http://dx.doi.org/10.15181/andragogy.v5i0.960>.
14. Sweeney, B. (1994). A new teacher mentoring knowledge base. Prieiga per internetą: http://www.mentors.net/03library/knowl_base.html.

Summary

MEANING OF MENTORING IN THE PROFESSIONAL ACTIVITIES OF NEWLY QUALIFIED MUSIC TEACHERS

Eglė Bušmaitė, Angelė Kavaliauskienė

Newly qualified music teachers, when they start their professional career, face challenges and need help from experienced teachers, mentors. Mentoring is defined as collaboration based on a pre-arranged plan that meets personal development needs. The process involves experiential learning in shaping the mentee's attitude towards pedagogical work, responsibilities and duties. The mentor's activities are very diverse, so he/she needs to possess a wide range of competences, knowledge, values, personal qualities and abilities. The mentor's competences are based not only on professional, pedagogical, personal, but also on management, adult education, counselling and administrative skills.

The aim of this qualitative research was to identify challenges and difficulties newly qualified music teachers face and measures that would help them integrate into the professional labour market. Scientific and methodological literature was analysed and a standardised open-ended interview with 8 newly qualified music teachers was carried out in April, 2020.

This qualitative research revealed that the majority of newly qualified music teachers face challenges during the adaptation period. An assigned experienced teacher, a mentor, can help a newly qualified teacher overcome professional challenges: a lack of a teaching experience and of classroom management skills, unfriendly attitudes of fellow teachers, negative emotions. A newly qualified music teacher needs assistance in three areas: professional (pedagogy and subject teaching), getting to know students, active engagement in school activities. Willingness to communicate and cooperate, an ability to motivate, a positive outlook, commitment and reliability are the mentor's characteristics that positively affect career success of a newly qualified music teacher.

Keywords: *mentoring, mentor's activities and competences, newly qualified music teachers.*

Santrauka

**MENTORYSTĖS REIKŠMĖ PRADEDANČIŪJŲ MUZIKOS MOKYTOJŲ
PROFESINĖJE VEIKLOJE***Eglė Bušmaitė, Angelė Kavaliauskienė*

Pradedantieji muzikos pedagogai pirmaisiais profesinės veiklos metais susiduria su problemomis, kurias galėtų padėti spręsti labiau patyręs pedagogas – mentorius. Mentorystė yra apibrėžiama kaip bendradarbiavimas, paremtas iš anksto sudarytu planu, kuris patenkina asmenybės augimo poreikius. Tai procesas, kuris yra susijęs su patirtiniu mokymusi, formuojant globojamo asmens požiūrį į pedagoginį darbą, atsakomybę ir pareigas. Mentorius veikia įvairialypė, tad jam reikalingas platus kompetencijų, žinių, vertybių, asmeninių savybių ir gebėjimų spektras. Jo kompetencijos grindžiamos ne tik profesiniais, pedagoginiais, asmeniniais, bet ir vadybiniais, suaugusiųjų mokymo ir konsultavimo bei administravimo gebėjimais.

Kokybinio tyrimo metu norėta išsiaiškinti, su kokiais sunkumais ir problemomis susiduria pradedantieji muzikos mokytojai ir kas galėtų padėti jas spręsti, o kartu ir integruotis į profesinę darbo rinką. Tyrimo tikslui pasiekti buvo panaudota mokslinės ir metodinės literatūros analizė, standartizuotas atvirasis interviu. Tyrimas vyko 2020 m. balandžio mėnesį, jame dalyvavo 8 pradedantieji dirbti muzikos pedagogai.

Kokybinis tyrimas atskleidė, kad daugelis pradedančiųjų muzikos pedagogų susiduria su adaptacijos laikotarpiu. Tuo laikotarpiu kylančias įvairias profesines problemas – praktinės patirties trūkumą, nepakankamą drausmę klasėje, nedraugišką kolegų požiūrį, neigiamus emocinius išgyvenimus – iš dalies galėtų padėti spręsti skirtas patyręs pedagogas – mentorius. Pradedančiajam muzikos pedagogui labiausiai reikalinga pagalba yra trijose kryptyse: profesinėje (pedagoginėje ir dalykinėje), ugdytinių pažinimo ir aktyvaus ugdymo įstaigos įsitraukimo. Sėkmingai pradedančiųjų muzikos pedagogų profesinei veiklai didžiausią įtaką turi teigiamos mentorius savybės, tokios kaip bendravimas ir bendradarbiavimas, motyvacija, pozityvumas, lojalumas bei atsakingumas.

Prasminiai žodžiai: *mentorystė, mentorius veikia ir kompetencijos, pradedantieji muzikos mokytojai.*

Įteikta 2020-10-07
Priimta 2020-10-15